

Beğlü Dikeçligil ile Türkiye’de Aileye Dair

F. Beğlü Dikeçligil¹, Z. Zeynep Sadıkoğlu²

¹Emekli sosyoloji profesörü.

²(Dr. Öğr. Üyesi), İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

ÖZ
1949 yılında doğan F. Beğlü Dikeçligil, 1970 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde lisans eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi İktisadiyat Enstitüsünde asistan olarak görev alır. Aynı enstitüde Prof. Dr. Amiran Kurtkan Bilgiseven danışmanlığında “Yaşama Tarzı ile Gelir Seviyesi Arasındaki İlişki” konulu doktora tezini 1979 yılında savunur. 1980 yılında ABD Pittsburg Üniversitesindeki doktora sonrası çalışmasının ardından 1982-1985 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı’nda yardımcı doçent, 1985-1995 yılları arasında doçent, 1995-2004 yılları arasında profesör ünvanıyla öğretim üyesi olarak görev yapar. 1990-1993 yılları arasında Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunda Araştırma Dairesi kurucu başkanlığını yapan Dikeçligil, bu yıllarda Ahmet Çiğdem ile birlikte *Aile Yazıları 1- Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç, Aile Yazıları 2- Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme, Aile Yazıları 3- Birey, Kişilik ve Toplum, Aile Yazıları 4- Evlilik Kurumu ve İlişkileri, Aile Yazıları 5- Nüfus ve Aile Planlaması* derler. 2005-2014 yıllarında Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü kurucu başkanlığını, 2009-2014 yıllarında Erciyes Üniversitesi Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi müdürlüğü görevini sürdürür. İlgi alanları arasında yer alan aile, kültür, medeniyet, modernleşme konularını, tarihsel-kültürel süreç bağlamında ve sosyal bilim paradigma farklılıklarını gözeterek ele alan Dikeçligil kavramların analitik değerlerine önem verir. Türkiye’de aile yapısını açıklamak üzere “çekirdek aile ağı” kavramını geliştirir; “sağlıklı aile” ve “güçlü aile” kavramlarının olgusal analize imkân veren operasyonel tanımlarını yapar. 2015 yılında Stockholm’de Türk göçmenlerde çekirdek aile ağı üzerine etnografik bir araştırma yapar. Söz konusu kavram üzerinden Türk ailesinde dayanışma ilişkilerinin sürdürülmesi ve yeniden üretimini inceler. Bugün Aile Yazıları serisi Türkiye’de aileyi anlamak ve aile üzerine çalışma yapmak isteyenler için önemli bir kaynaktır. “Çekirdek aile ağı” kavramı ise aileyi hem bir kurum hem de bir etkileşim ağı olarak ele alma, böylece ona dair bütüncül bir resim sunma imkanı vermesi açısından değerlidir. Söz konusu kavram üzerinden Türk aile yapısı ve aile içi ilişkileri ele alarak başlayan bu söyleşi, Türkiye’de ailenin değişimi, dönüşümü ve geleceğine dair pek çok meseleye değinmektedir.

ABSTRACT

F. Beğlü Dikeçligil, born in 1949, completed her undergraduate studies at Hacettepe University, Department of Sociology in 1970 and worked as an assistant at Istanbul University, Institute of Social Sciences. In 1979, she defended her Ph.D. thesis on "The Relationship between Lifestyle and Income Level" under the supervision of Prof. Dr. Amiran Kurtkan Bilgiseven at the same institute. After her post-doctoral studies at the University of Pittsburgh, USA, in 1980, she worked at Hacettepe University, Department of Sociology as Assistant Professor between 1982-1985, Associate Professor between 1985-1995 and Professor between 1995-2004. Dikeçligil worked as the founding head of the research department at the Family Research Institute of the Prime Ministry between 1990-1993. During these years, together with Ahmet Çiğdem, she compiled *Family Writings 1- Basic Concepts, Structure and Historical Process, Family Writings 2- Cultural Values and Social Change, Family Writings 3- Individual, Personality and Society, Family Writings 4- Marriage Institution and Relationships, Family Writings 5- Population and Family Planning*. She was the founding chair of the Sociology Department of the Faculty of Letters of Erciyes University between 2005 and 2014 and the director of the Women’s Studies Application and Research Center of Erciyes University between 2009 and 2014. Dikeçligil deals with the issues of family, culture, civilisation and modernisation in the context of historical-cultural process and social science paradigm differences and attaches importance to the analytical values of concepts. She develops the concept of “nuclear family network” to explain the family structure in Turkey; she makes operational definitions of the concepts of “healthy family” and “strong family” that enable empirical analysis. In 2015, she conducted an ethnographic research on the nuclear family network among Turkish immigrants in Stockholm and analysed the maintenance and reproduction of solidarity relations in the Turkish family. Through this concept, she analyzes the maintenance and reproduction of solidarity relations in the Turkish family. Today, the Family Writings series is an important source for those who want to understand and study the family in Turkey. The

Corresponding Author: Z. Zeynep Sadıkoğlu E-mail: zeynep.sadikoglu@istanbul.edu.tr

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

concept of the "nuclear family network" is valuable because it allows us to analyze the family both as an institution and as a network of interaction, thus presenting a holistic picture of it. This interview, which begins by discussing the Turkish family structure and intra-family relations through the concept of "nuclear family network", touches upon many issues regarding the change, transformation and future of the family in Turkey.

Anahtar Kelimeler: Çekirdek aile ağı, Türk aile yapısı, Aile içi ilişkiler, Ailenin değişimi, Ailenin geleceği

Keywords: Nuclear family network, Turkish family structure, Intra-family relations, Change of family, Future of family

Sayın hocam, aile sosyolojisi alanında kompleks sistemler bilimi paradigmasına dayanan farklı bir bakış açısına ve bütüncü bir yaklaşıma sahipsiniz. Röportaj boyunca bu konuyu yeri geldiğinde açmaya çalışacağız. İlk önce aileye olan sosyolojik merakınızın akademik, entelektüel ve belki kişisel motivasyon kaynaklarını sormak isteriz.

Aile konusu, akademik hayatımda çok daha sonraları ilgimi çekti. Bilirsiniz öğrencinin özel ilgisinin yanısıra dersin hocasının konuyu işleyiş tarzı da motivasyon kaynağı olarak çok önemlidir. Lisansta maalesef aile sosyolojisi ve başka bir iki ders o kadar yüzeysel ele alınmıştı ki, hiç ilgimi çekmemişti. Aslında her derste hocanın ders konusunun o bilim dalının bütünü içindeki özgün değerini netleştirmesi, diğer bilim dalları ile olan ilişkisini ve bunların yanısıra gündelik hayatta nasıl işe yarayacağını örneklendirmesi yani katma değerini göstermesi gerekir. Bir iki ders saatinin bu konuya ayrılmasından söz etmiyorum. Dönem boyunca yeri geldiğinde öğrencinin dikkatinin çekilmesi lazım. Zira biz sosyal bilimcilerin laboratuvarı gündelik hayatın kendisidir. Öğrencinin soyut bilimsel bilgilerin somut karşılıklarını hayatın içinde görebilmesi çok önemli. Olguların hayatın içindeki karşılıklarını görebilmek için kavramları birer analiz aracı olarak kullanabilmeyi öğrenmesi lazım. Sosyal bilimciler için en yakından gözlemleyebildiğimiz saha kendimiziz. Dersin bilgileri ile toplumsal hayat arasında bağlantı kurulamadığında elinizde ne olduğunu anlamlandıramadığınız kaba bir kroki kalıyor. Öğrenci de zaman içinde bu krokiyi kaldırıp atıyor. Aile sosyolojisi de benim için böyle oldu.

Bilirsiniz, özel entelektüel meraktan farklı olarak genellikle özel hayatlarında yaşadıkları sorunlar çoğu zaman sosyal bilimcilerin akademik ilgi alanı haline gelir. Çocukluğum ve gençliğim sevgi ve güven ortamında geçtiği için aile benim için bir sorun olmadı ve ilgimi çekmedi. Tabii her ailede sorunlar vardır. Ancak aile ortamının genel durumu önemli. Bu nedenle aile konusu çok ilgimi çeken bir konu olmadı. Ancak sosyolog olarak, uzmanlaştığımız konunun yanısıra hemen her olgu hakkında asgari düzeyde bir bilginizin olması beklenir. Zira Sorokin'in ifadesi ile hayatın çeşitli alanlarını inceleyen diğer bilimlere N diyecek olursak sosyoloji N+1'dir. Sosyolog ilgi yelpazesini geniş tutmak zorundadır.

Aile sosyolojisi ile yakından ve doğrudan ilgim 1990 yılı ile başlar. O yıl, daha sonra kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının iki bileşeninden biri olan Aile Araştırma Kurumu'nda metodoloji çalışmalarım nedeniyle Araştırma Dairesi Kurucu Başkanlığı görevine başladım. Her bakımdan yoğun ve verimli geçen üç yıl ve ardından paradigma üzerindeki çalışmalarım, aile olgusuna farklı bir yaklaşım geliştirmemi sağladı. Kısacası bilim felsefesine ve metodolojiye olan eleştirel ilgimin aile konusunda da çok faydasını gördüm.

Lisanstan beri her zaman en çok ilgimi çeken metodoloji oldu. Bu eğilimin iki nedenden kaynaklandığını daha sonraları anlayabildim. Daha çok NASIL sorusu ile hemhal olan bir zihne sahip olmam metodolojinin yolunu açtı diyebilirim. Sadece akademik ilgi olarak değil, şahsi hayatımda da benim için her zaman sonuçtan ziyade, izlenen yol önemli oldu.

Biliş sürecinin benim zihnimde şöyle işlediğini biliyorum: NASIL'ı oluşturan NEDENLER ve bu nedenlerin ve sürecin NİÇİN böyle olduğu. . . Literatürde ayrılmaz ama, neden ve niçin kelimeleri kesinlikle aynı anlamda kullanılmamalıdır. Neden, bağlama göre etken, sebep, faktör, değişken terimleri ile ifade edilir. Niçin ise amaç ve anlam ile ilgilidir. Konudan ayrılmamak için bu hususa sadece işaret etmekle yetinelim. Ancak analitik düşünme için soru kelimelerinin anlamı ve işlevi çok önemli. Bu yüzden dikkati çekmek istedim.

Metodoloji ilgi duymamın ikinci nedeni ise bilimsel bilgi ve yöntemin ayrılmazlığı oldu. Bilimi diğer bilgi bağlarından ayıran en önemli özelliği bilgiye ulaşma yöntemidir, izlediği yoldur. Eskilerin deyişi ile "Usûl olmadan, vusûl olmaz". Yöntem paradigmanın ontolojik, epistemolojik ve metodolojik öncüllerinin birbirini beslemesi sonucu ortaya çıkan bir sonuçtur. Bu yüzden her yöntem, bir referans çerçevesi sunan paradigma zemininde anlam kazanır. Yöntemi, sahada veri toplama yolları ile sınırlandırmamak gerekir. Paradigma ile bağlantısı kesilmiş yöntem uygulamaları her zaman işlenen konunun havada kalmasına neden olur. Metodolojiye olan ilgim daha sonraları aile konusuna girdiğimde çok büyük fayda sağladı. Yöntemin yanısıra çağdaş sosyoloji teorileri, kültür ve değişim konuları da her zaman ilgilendiğim konulardı. Bütün bunlar aile sosyolojisi için farklı bilişsel bir zemin hazırlamış oldu.

Prof. Dr. Mustafa Aydın'ın editörlüğünü yaptığı Aile Sosyolojisi Yazıları'nda sizin Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu başlıklı makalenizde konuyu, oldukça farklı bir bakış açısından ele almışsınız. Aileye dair bazı yaygın kabullerin eleştirisi var. Ailenin sadece bir kurum olarak nitelendirilmesinin aksayan yönlerini, ailenin hem bir kurum hem de bir etkileşim ağı olarak ele alınması gerektiğini, ailenin bir sosyal grup değil bir etkileşim ağı olduğunu açıklıyor ve ayrıca sıkça kullanılan ancak anlamı yeterince açıklığa kavuşmamış olan güçlü aile ve sağlıklı aile kavramlarının analitik tanımlarını yapıyorsunuz. Çalışmanın önemli katkılarından biri de Türkiye'de egemen aile yapısının çekirdek aile değil, çekirdek aile ağı olduğunu

sergilemesi. Bu kavramı bizlere açıklamadan önce Türkiye’de yaygın aile tipinin Parsons’un atomize çekirdek aile kavramı ile tanımlanması konusunda neler söylersiniz?

Sosyolojide aile konusu ele alındığından bu yana Türkiye’de yaygın aile tipinin çekirdek aile olduğu yazılır, çizilir ve öğretilir. Ancak Türkiye’de yaygın aile yapısı çekirdek aile ağı özelliğini gösteriyor.

Şüphesiz istatistikler bize anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan hane halkının diğer aile tiplerine nazaran daha fazla olduğunu gösteriyor. Çekirdek aileleri sadece aile bireyleri ile tanımlayamazsınız. Bu aile tipi literatürde, ekonomisinde ve kararlarında bağımsız ve atomize yani yakın akraba ailelerle ilişkilerden yalıtılmış bir aile olarak tanımlanır. Ne var ki, ailenin atomize veya yalıtılmış olma özelliği giderek es geçilmiştir. Bu da, sosyal bilimcilerin büyük bir çoğunluğunun terimler ile olan savruk ve sorumsuz ilişkisinin bir sonucudur. Maalesef kullanılan terimlerin, hatta kelimelerin anlamlarına, kavramların tanımlarına hassasiyet gösteren bilim insanı, yazar-çizer azınlıkta kalıyor.

Parsons, pozitivist paradigmanın adeta temsilcisi olan işlevselci teorisinde çekirdek ailenin sanayileşme-kentleşme-modernleşme süreci içinde Batı’da ortaya çıktığını söyler. Ancak pozitivist paradigmanın evrensellik ilkesi gereğince bu aile tipi tüm toplumlar için geçerli sayılagelmıştır. Avrupa-merkezcilik dediğimiz tutumun doğal bir sonucudur bu. Batı toplumlarına göre geliştirilen teorilerin, kayıtsız şartsız diğer toplumlara uyarlanması kağıt üzerinde mümkün olsa da yaşanmakta olan hayat aynı şeyi söylemez. İki anekdot paylaşmak isterim.

Lisansda anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan ve ayrı bir çatı altında oturan ekonomisinde bağımsız olan çekirdek ailenin ve kararlarında da bağımsız olduğunu ve bu yüzden atomize ya da yalıtılmış (isolated) yani yakın akraba bağlarından yalıtılmış olduğunu öğretmişlerdi. İşlevselci teori böyle söylüyordu çünkü. Mezuniyetten uzun bir süre sonra bir kız arkadaşımın buluşmuştu. Evlenmişti. Evlenirken ailelerden bir şey istememişler, “Bağımsız bir aile kurmak istiyorduk. Şimdi halimize bak. Kendimiz bin bir zorluk çektik, bağımsız çekirdek aile kuralım diye. Hiç de öyle olmadı. Kendi ebeveyn ailelerimiz her şeyimize karışıyor. Hani bize derslerde çekirdek aile ekonomisinde ve kararlarında bağımsız diye öğretmişlerdi. Bilim her zaman doğru söyleyemiyormuş!” Arkadaşımın bu serzenişleri karşısında “Demek ki bizdeki aile tipi çekirdek aile değil, kabak çekirdeği aile” diye bize evrensel kesin bilgi olarak belletilenleri tiye almıştık.

Belki kırk sene evvel arkadaşımın yaşadıkları uç bir örnek olabilir. Şimdilerde yaygın olarak gözlemlenen durum ise şu. . . Genç kuşak aileler kararlarında tamamiyle bağımsız, ancak bir sorun çıktığında çoğunlukla ebeveyn ailelerin desteğini bekliyorlar. Hatta hak görüyorlar. Kişiler işlerine geldiğinde modern, işlerine geldiğinde geleneksel kodlara göre davranıyor. Gençler eşlerini bağımsız olarak ya da sosyal medya vasıtasıyla seçiyorlar. Akraba ve tanıdık çevresi ile gerçekleşen görücü usulü, artık arkadaş çevresi ile oluyor. Ancak nişan, kına gecesi, düğün, ev kurma masrafları ebeveyn aileleri tarafından yapılıyor. Modern genç evlilikler boşanma yaşarsa yine ebeveyn aileleri sorunların çözümünde devreye sokuluyor. Aslında bu durum, sosyolojik bir olgu haline geldiği için bir terim ile adlandırılmayı bekliyor. Yeni kuşak çekirdek ailelerin kuruluşundaki bu farklılıklara rağmen yine de yakın akraba çekirdek ailelerin etkileşimi ile oluşan çekirdek aile ağı devam ediyor.

Özetleyecek olursak, Parsons’un atomize çekirdek aile tipi sanayileşmiş modern Batı ülkeleri için geçerli. Stockholm’de Türk göçmen ailelerde çekirdek aile ağı ile ilgili bir araştırma yaparken bir örnek olaydan haberdar olmuştum. Bir İsveçli aile güney ülkelerden birinde yaz tatilinde iken, büyükannenin vefat haberini alınca, durumu haber veren yetkililerden kendileri tatilden dönene kadar cesedin morga kaldırılmasını istiyor. Kısacası olgu dünyasındaki çeşitlenmelerin bazen teoriye sığmadığını görmemiz gerekiyor.

Çekirdek aile ağı kavramını nasıl tanımlıyorsunuz. Türkiye’den örnek vererek açıklar mısınız? 2015 yılında Stockholm’de Türk göçmenlerde çekirdek aile ağı üzerine yaptığımız etnografik araştırmanın bulguları üzerine ne söylersiniz?

“Çekirdek aile ağı” kavramı, Türkiye’nin aile yapısını bize birebir anlatıyor. Yakın veya bazen uzak akraba çekirdek aileler ayrı çatılar altında kendi konutlarında yaşarlar, ekonomisinde ve kararlarında bağımsızdırlar. Ancak birbirleri ile yakın ilişkilerini sürdürürler. Hatta dijital iletişim çağında bu ilişkiler daha da yoğunlaşmıştır. Şüphesiz zamanımızda yakın akraba ilişkilerini kapsayan çekirdek aile ağı küçülmüştür. Ancak bu küçülme ilişkilerin zayıflaması anlamına gelmez. Hatta zorunlu akraba görüşmeleri azaldığından ilişkilerin daha da sağlıklı olduğu söylenebilir. Tabii değerlendirmelerimiz gözlemlerimize dayanıyor. Çekirdek aile ağı kavramı yeni olduğu için henüz bu olguyu çeşitli yönleri ile inceleyen araştırmalar yapılmış değil.

Çekirdek aile ağında yakın akraba aileler arasında değişen yoğunluklarda para, mal ve hizmet alışverişi söz konusudur. Büyük anneler torun bakar, dedeler torunları okuldan alır, hatta okul masraflarını karşılar; kuzenler birlikte oynar, birlikte büyür; ev taşınırken ve yerleşirken yakın akrabalara yardım edilir; özel günlerde bir araya gelinir; çeşitli konularda mal ve hizmet alışverişi yapılır; gerektiğinde parasal destek verilir. Sağlıkta ve hastalıkta işbirliği devam eder.

Çekirdek aile ağının ailelerin yerleşim yerine ve sosyo-ekonomik statülerine göre değişmediği görülmektedir. Türkiye’de çekirdek aile ağı gerçeği; yaşam tarzı, meslek ve gelir düzeyi, siyasi tercih, etnisite, mezhep benzeri tüm farklılıklar için geçerlidir. Bu farklılıklara göre değişen üsluplar bizi şaşırtmasın, ardındaki işleyiş aynıdır. Kızı New York’ta doğum yapacak olan üst tabakadan tanınmış bir hanım torununa göz kulak olmak için bir yıl New York’ta yaşıyor. Orta tabakadan bir başka hanım bir Batı ülkesine yerleşmiş oğlunun doğacak çocuğuna bakmak için o ülkede yaşamaya başlıyor. Bu gibi sayısız örnekleri çevrenizden görebilirsiniz.

Türkiye’de yakın çekirdek aileler arasındaki sıkı ilişki, sosyo-ekonomik-kültürel farklılıklardan etkilenmeyen bir biçimde devam ediyor. Bu konuda Deniz Bağrıaçık, İstanbul’a yerleşmiş olan yabancılarla yapmış olduğu görüşmeleri akıcı bir dille aktardığı

“Sorsana Bizi Sevmiş mi?” başlıklı kitabında yabancıların Türk aile hayatı ile ilgili gözlemleri ve değerlendirmeleri oldukça dikkat çekici.

Şüphesiz çekirdek aile ağını idealize etmekten kaçınmak lazım. Farklı çatılar altında oturan, ekonomisinde bağımsız ancak aralarında mal, hizmet ve para alışverişi ile adeta görünmeyen bir çatı ile kuşatılmış çekirdek aile ağındaki etkileşimlerin mutlak uyum ve işbirliği içinde olduğu zannına kapılmamak gerekir. Bu zan bizi olgudan koparır. Her sosyal etkileşim gibi çekirdek ailede de işbirliği kadar gerginlik, çatışma, yarışma, baskı, benzeştirme gibi çeşitli etkileşimler yaşanır.

Aile hayatının sürdürülmesindeki sorumluluk aile üyeleri arasında eşit dağılmış değildir. İdeal olanı budur, ama hayatın içindeki işleyiş ile, yani olması gereken ve olan arasında her zaman bir mesafe vardır. Öyle ki dayanışma, paylaşma gibi bilişsel kodları güçlü olan kültürlerde ve tabii bizim toplumumuzda her ailede ‘çadırın orta direği’ diye adlandırabileceğimiz en az bir kişi aileyi ayakta tutar. Çoğu zaman bu kişinin veya kişilerin dayanıklılığı, fedakârlığı, birleştiriciliği ailenin diğer üyeleri tarafından fark edilmeyebilir. Aynı şekilde her ailede ve aile çevresinde ilişkileri zora sokan, nevrotik veya psitotik özellikleri olan en az bir kişi bulunur. Ama dayanışmacı kültürlerde, kurumsal düzlemde değil de kişiler arası ilişkiler düzleminde meseleye baktığımızda, dayanışmanın faturasını belirli kişilerin ödediğini görebiliriz. Bu yüzden bir ailede roller arasında hak-sorumluluk dengelerinin işlenmesi büyük önem taşır.

Aslında sadece çekirdek aile ağını değil aile olgusunu idealize etmemek gerekir. Aile de canlı bir sistemdir. Kompleks sistemler bilimi paradigmasına göre, tüm canlı sistemler dağılmaya yatkın yapılardır, ancak aynı zamanda kendini yeniden üreten yapılardır.

Bu konuda diğer bir husus da şu: Türkiye’de hiç atomize çekirdek aile yoktur, demiyoruz. Yakın akrabaları ölmüş veya aralarında büyük anlaşmazlıklar olan çekirdek aileler böyle bir ağın içinde olmayabilir. Ancak bunlar genelin rengini değiştirecek kadar değildirler. Kendi ailesi ile görüşmeyenler bile arkadaş aileleri ile bir anlamda çekirdek aile ağı kurmaya ve yaşamaya çalışıyor.

Modernleşmenin bireysellik ve özgürlük kodlarına rağmen, tarihten süzülerek gelen kültürümüzde birlikte yaşamak, dayanışma, paylaşma ve yardımlaşma gibi anlam kodları hâlâ yaşıyor. Tabii bu kodların her etkileşimde ideal biçimde gerçekleştiğini, yaşandığını iddia etmiyoruz. İnsan faktörünü hesaba kattığımızda, sosyolog olarak ‘olması gereken’in baskısından kurtularak ‘olan’ın daha nesnel bilgisine ulaşabiliriz. Bu ayrı bir konu. İşaret etmekle yetinelim. Burada önemli olan her kültürün insan-doğa-kutsal tasavvuruna göre oluşan anlam kodlarının sürekliliği ve dayanıklılığı.

2015 yılında Stockholm’de Türk göçmen aileler arasında yapmış olduğum etnografik araştırmada çekirdek aile ağının nasıl işlediğini katılımlı gözlemler ve derinlemesine görüşmelerle incelemiş oldum. 1965 yıllarında giden ilk göçmen ailelerden bu yana geçen yıllar boyunca çekirdek aile ağı sürüyor.

Yaşadıkları yerleşim yerinde yakın akrabaları olsun olmasın ailelerin, çekirdek aile ağını hemşeri aileler arasından yakın buldukları aileler ve arkadaş aileleri ile genişletmişler. Yabancı bir kültür içinde yaşamının getirdiği dayanışma ihtiyacı da ilişkilerde daha dikkatli olmayı sağlıyor. Aileler arada gerilimler olsa da çekirdek aile ağını sürdürmeye gayret ediyorlar. Bu durum Türkiye’deki çekirdek aile ağı için de geçerli. Etnografik araştırmanın avantajlarından birini de yaşamış oluyorsunuz. Sadece Türk aileler değil diğer göçmen aileler, söz gelimi Latin Amerikalı göçmenler arasında da çekirdek aile ağı tüm canlılığı ile yaşıyor.

Bizim çekirdek aile ağı terimi ile adlandırdığımız aile tipini Eugene Litwak, ABD için çekirdek aileler konfederasyonu olarak adlandırmıştır. Ancak ‘konfederasyon’ terimi bizim kültürümüze hem de kompleks sistemler bilimi paradigmasına uygun düşmüyor. Her terim beraberinde bir dizi anlayışı getirir. Bu nedenle ‘çekirdek aile ağı’ terimi ile adlandırmak daha uygundur. Dikkati çeken son bir husus var. Çekirdek aile ağı sadece bizim toplumumuzda veya Müslüman toplumlarda değil, Batı-dışı toplumlarda da yaygın bir aile tipi olarak karşımıza çıkıyor.

Aslında bir taraftan da Türkiye’de hem aile yapısına hem de aile içi ilişkilerin dinamiğine değinmiş olduk. Peki bugün Türkiye’ye özgü olarak nitelendirebileceğimiz bu yapı ve ilişkilerde nasıl bir değişim söz konusu? 5. Dalga Dünya Değerler Araştırması bulgularına göre Türkiye’de insanlar %97,7 oranında hayatında ailesini çok önemli görmekteyken 6. Dalga’da bu oran % 95,4’e, 7. Dalga’da ise %91,8’e düşmüş. Türkiye’de aileye verilen değerdeki bu değişmeyi nasıl yorumlamalıyız?

Öncelikle bütün şöhretine rağmen Dünya Değerler Araştırmasının bulgularına kayıtsız şartsız güven duymadığımı söylemeliyim. Araştırma, aynı konuda başka bir araştırma olmadığı için dikkatli yorumlar yapmak kaydı ile bazı hareket noktaları sunuyor.

Türkiye’de aileye verilen değer azalmasını bir veri olarak kabul etsek bile, bu azalmanın dünyayı saran modernliğin sonuçları olduğu noktasında hassasiyetle durmamız gerekir.

Önce yeri gelmişken bu araştırma hakkındaki değerlendirmelerimizi paylaşalım. Sonra modernleşme sürecinin etkilerini hesaba katalım.

Bilindiği üzere Dünya Değerler Araştırması, 1981 yılından beri yaklaşık olarak 100 ülkede belirli aralıklarla düzenli olarak yapılıyor. Dünya çapında olması ve uzun yıllardır devam etmesi nedeniyle kendi adıma araştırma sonuçlarını hiç şüphe duymadan kabul etmem gerektiğini düşünmüyorum. Her şeyden önce bu konuda tek veri kaynağı. Değerler konusunda dünya çapında olmasa bile ülkemizde düzenli yapılan bir araştırma yok. Kısacası bu araştırmanın bulgularını mukayese edecek durumda değiliz. Ayrıca bu çalışma metodolojik yönden eleştiriye çok açık. . .

Araştırma soru kâğıdı metodolojik ilkelere uygun, geçerliliği ve güvenilirliği yüksek sorularla hazırlanmış olabilir. Sorular şüphesiz önemli, ama bir o kadar daha önemli olan örneklem büyüklüğünün dağılımı. Örneklem büyüklüğü de tartışılabilir. Burada dikkati çekmek istediğimiz husus, örnekleme giren cevaplayıcıların evreni temsil edecek şekilde seçilip seçilmediği. Bunu ülkemizde Mayıs 2023 yılında iki turda yapılan genel seçimde de gördük.

Çeşitli araştırma şirketleri, aşağı yukarı aynı örneklem büyüklükleri kullanmalarına ve iyi hazırlanmış soru kâğıtlarına rağmen seçim sonuçları hakkında çok farklı tahminlerde bulundular. Doğru seçim sonuçlarını ancak 1-2 araştırma şirketi tahmin edebildi. Zira önemli olan örneklemin hangi kişilerden seçildiğidir. Burada bir parantez açarak, son yıllarda örneklem hacminin giderek küçültülmesinin ardındaki faktörün araştırma maliyetlerini düşürmek kaygısı olduğu gerçeğini hatırlatalım. Örneklem küçüldükçe, örnekleme giren kişilerin sosyolojik özellikleri daha çok önem kazanıyor.

2018 yılında yapılan 7. Dünya Değerler Araştırmasının soru kâğıdı her ülkede 1000 ile 7000 kişiye uygulanmış. Araştırmanın tanıtımında “toplam erkek ve kadın sayısının yaş gruplarına göre örneklem dağılımı da incelikle hesaplanmış” deniliyor. Önemli olan sayının incelikle hesaplanmasından ziyade, bu kişilerin diğer sosyolojik özelliklerine göre dağılımıdır.

18-29 yaş diliminde 712 kişi, 30-49 yaş diliminde 1.086 kişi ve 49 yaş üzerinde ise 616 kişiyle mülâkat yapılmış. Türkiye gibi kompleks bir sosyolojik yapıya sahip bir ülkede bu kadar kişinin eğitim düzeyi, iş ve meslek durumu, gelir düzeyi, yaşam biçimi gibi çok sayıda katmanlara göre dağılımının nasıl olduğunu biliyor muyuz? Bilmiyoruz.

Manipülatif bir dünyada yaşadığımızı unutmamamız gerekiyor. Bu değerlendirmeler bir kuşkunun ürünü değil, aksine bilimsel şüphenin zorunlu bir sonucudur. Bu nedenle bu tür, özellikle alternatifi olmayan tekelleşmiş araştırma sonuçlarını tartışmaya kapalı bir referans çerçevesi olarak kabul etmekten, duygusal ve öznel yüklemeler yapmaktan kaçınmak gerektiğini düşünüyorum. Yani araştırmayı ve sonuçlarını irdelerken yargılayıcı olmamak gerekiyor. Bulgulara nesnel bir tutumla, ama zihinsel bir mesafe koyarak bakmak zorundayız. Bulguları kesin sonuçlar olarak göremeyiz. Ancak çeşitli yorumlara imkan sağlamaktadır.

Bu araştırmanın bulguları üzerinde ihtiyatlı bir yorum yapacak olursak Türkiye’de aileye verilen önemin, düşük hızda da olsa, giderek azalması normal karşılanmalıdır. Zira iki yüz yıldan fazla bir zamandır hızlı ve yoğun bir değişim süreci olan modernleşmenin tüm dünyayı, kültürleri kuşatmıştır. Bu, kültürel kodların, yani bilişsel kodların büyük ölçüde etkilenmesi ve hatta değişmesi anlamını taşır.

Ayrıca yaşam şartları da değişmiştir. gelişen teknoloji sayesinde bireysel hayatı sürdürmenin kolaylığı, evlilik yaşının yükselmesi, evlilik öncesi serbest ilişkilerin yaygınlaşması, boşanma halinde yaşanan çeşitli zorluklar gibi etkenler aile kurmaya duyulan ihtiyacı azaltmaktadır diyebiliriz.

Daha açık ifade etmek gerekirse Türkiye’de ailenin geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz? Literatürde özellikle bireyselleşme olgusuyla birlikte ailenin zombi, yani ölü ancak canlı bir kategoriye (Beck-Beck, 2002) dönüştüğü üzerinde duruluyor, bu konuda siz ne dersiniz? Dünyada aileye dair neler olup bitiyor, bu olan bitenin Türk ailesine yansımaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Aile değişerek devam eden bir birliktelik. Gerek dünyada gerekse Türkiye’de ailenin zaman içinde silineceğine dair bir düşünce zaman zaman alevleniyor. Bu düşünce aileye önem verenlerde bir kaygıyı, aile karşıtı olanlarda ise bir temenniyi ifade ediyor. Bu öznel karşıtlıkların dışında konuya sosyolojik olarak baktığımızda, insanın doğası değişmedikçe, ailenin geçmişte olduğu gibi gelecekte de değişerek varlığını devam ettireceğini söylemeliyiz. İnsanın doğası değişmedikçe, ibaresini açıklığa kavuşturmalıyız.

Aile ilk insan topluluklarından bu yana değişerek de olsa varlığını korumuş. Neden böyle? Bunun cevabı insanın doğasında saklı. İnsan sosyal bir varlık. Sık sık duyduğumuz bu cümlenin aslında çok derin anlamı var. Sosyolojide “insan sosyal bir varlıktır” deyip geçeriz. Zihinlerde insanın, diğer insanlarla birlikte olma ihtiyacında olan, sosyalleşen bir varlık olduğuna dair bir izlenim kalır. Oysa ontolojik, hatta bir adım ötesinde metafizik alana açılan bir bilgiden söz ediyoruz.

Kişi, insan olma potansiyelini içinde barındıran bir beşer olarak dünyaya gelir ve hem beşer olmayı öğrenebilmesi hem de insan potansiyelini realize edebilmesi için yakın insan ilişkileri ağı içinde yaşaması gerekir. İnsanın bu ihtiyacının ailenin sosyalleştirme işlevi ile karşılandığını biliyoruz. Bu konuyu hayatın içinden bir örnekle somutlaştırmak istiyorum.

Şimdi anlatacağım hikaye bir şehir efsanesi değil. Literatüre geçmiş bir örnek. Çağımızda paradigma dönüşümüne çığır açan katkıları olan Şili’li biyolog Maturana ve Varela’nın Türkçe’ye çevrilmiş olan Bilgi Ağacı başlıklı kitabında ve çeşitli bilimsel kaynaklarda yer alan yaşanmış bir hikaye. Amala ve Kamala adı verilen iki küçük kız çocuğunun hikayesi. Bu hikaye insanın doğasını ve ailenin ve topluluk halinde yaşamının neden evrensel bir olgu olduğunu bize anlatır. Bu konuda tüm felsefi ve metafizik tartışmaları hükümsüz kılan somut bir örnektir. Bu bakımdan sosyoloji kitaplarında yer alması gerekir aslında.

1920-21 yıllarında Hindistan’ın Bengal bölgesinde bir dişi kurdun büyüttüğü iki küçük kız çocuk bulunur. Çocuklardan biri 1.5, diğeri 6-8 yaşlarındadır. Çocukları vermek istemeyen dişi kurt öldürülür. Amala ve Kamala adı verilen iki kız çocuğu yetimhaneye alınır ve tüm davranışları gözlemlenir, yazılı ve görsel kayıt altına alınır: “Küçük kızlar ellerini yere koyarak yürüyor, yemekhaneden çiğ et çalıp yiyor, içecekleri dilleriyle içiyorlardı. dilleri kurtlar gibi hep dışarıdaydı, nefes alışverişleri de oldukça sıkı. Gece yarısı ulumaya başlıyorlardı. Gelişmiş bir koku duyusuna, geceleri daha iyi görebilme kabiliyetine sahiptiler”.

Küçük kız bir yıl sonra ölür. Büyük kız zaman içinde bazı kısıtlı bilişsel beceriler kazanır. Yetimhanedeki bazı çocukların ismini öğrenir, tabaktan yemek yemeği ve bardaktan su içmeyi başarır. Ancak sekiz yıl sonra o da ölür.

Bu acı örnek bizlere çok şeyler anlatıyor. Her şeyden önce bir insanın önce beşer potansiyelini gerçekleştirebilmesi içinde sürekli insan ilişkileri içinde bulunması gerekiyor. Beşer gibi davranabilmeyi aile ve toplum hayatı içinde öğreniyor. Sevgi, şefkat, güven, saygı, dayanışma ve paylaşım ihtiyaçlarını karşılayan ilk etkileşim ağı aile oluyor.

Bu kıssadan çok hisse çıkar. Aile yoksa, insan da yoktur. Aynı şekilde insan yoksa, aile ve toplum da yoktur. Aile ve insan birbirinin varlık sebebidir. İnsan ve toplum birbirinin varlık sebebidir. Bu nedenle insanın doğası değişmedikçe, aile her zaman

varlığını sürdürecektir. Şüphesiz aynı zamanda değişime de uğrayacaktır. Ailenin varlığı ancak gelecekte trans-human aşamasına tamamiyle geçildiği takdirde tehlikeye girebilir. Bu faktörün dışında aile değişerek varlığını sürdürecektir.

Aile yapısındaki değişimi, iki yüz yıldan fazla bir zamandır tüm dünya toplumlarını kuşatan modernizmi göz ardı edilerek anlamak mümkün değildir.

Değişim dediğimizde modernleşmeden söz ediyoruz demektir. Ne var ki, değişimden sıklıkla söz eden ancak nasıl bir değişimin yaşandığını hesaba katmayan, hatta farkında bile olmayan çok sayıda aile çalışmasına rastlıyoruz. Genelde toplumumuzda, özelde aile olgusundaki değişimleri anlayabilmek ve anlamlandırabilmek için meseleleri modernleşme zemini üzerine koymak gerekiyor. Modernleşme sadece aile konusunda değil, toplumumuzda tüm alanlardaki değişimi anlamak ve anlamlandırabilmek için sosyal bilimcilerin temel ortak konusu olmak zorundadır.

İki yüz yıldan fazla bir süreden beri tüm dünya kültürleri açık veya örtülü bir biçimde zorlayıcı, baskıcı ve dönüştürücü bir zorla değişme sürecine maruz kalmış durumda. Medeniyetler tarihinde bu zorla değişme sürecinin başka bir örneği yok. Graudy, tek örnek olarak modern Batı medeniyetini gösterir.

Modernleşme, modernite adı verilen modernlik zihniyetinin ilkelerinin hayata geçirildiği bir süreçtir. Modernizm ise bu realizasyon sürecinin ideolojisidir. Modernite, modernleşme ve modernizm terimleri arasındaki farkı ve bağlantıları netlikle ortaya koymak gerekir. Yine aynı derdi dile getireceğim. Maalesef, sosyal bilimlerde ve düşünce hayatında terimler ve kavramlar konusundaki sorumsuz tutum oldukça yaygın. Oysa meseleye modernitenin temel ilkeleri ile başlamak gerekir. Bu temel ilkeler bir referans çerçevesi oluşturur. Ve bir zihniyeti anlamamanın en doğru ve kestirme yolu zihniyetin dayandığı bilişsel kodları yani referans noktalarını görmek ve bu ilkeler yani referans noktaları arasındaki bağıntıları kurarak referans çerçevesini sergilemektir. Tarihsel-kültürel bir süreç içinde oluşan bu temel ilkeler aydınlanma ile netleşmiş ve on dokuzuncu yüzyılda modernitenin referans çerçevesini oluşturmuştur.

Bireycilik, akılcılık, özgürlük, insan hakları, dünyevilik, ilerleme, bilim olmak üzere belirlenen bu ilkeler bu ana çerçevede çeşitlendirilebilir. Hangi alanda olurlarsa olsunlar modernist teoriler için bu ilkeler tartışılmaz doğrudur. Oysa modernite zihniyeti ikiyüz yıl boyunca kurulurken ve netleşirken, bu sürece karşı çıkan çok sayıda Batılı düşünür, sanatçı ve fikir insanı değerli eleştiriler yapmışlardır. Bunları söylerken “Kahrolsun modernite. Modernleşme bizi bozdu” gibi bir anlayış içinde değilim. Hatta bu tür fevri ve heyecanlı söylemleri, bazı doğru noktalara temas etmelerine rağmen, zararlı buluyorum. Zira hayatın akışı içinde “olması gereken olur”, “yaşanması gereken yaşanır”, “olan ve ölen ile didişmenin kimseye faydası yoktur”. Aksi takdirde insan çözüm üretmez, sorun batağında debelenir. Bireyler için de toplumlar içinde bu ilkeler geçerlidir. Zaten toplum dediğimiz nedir ki, bireyler arasında çeşitli seviyelerde oluşan etkileşim ağlarının bir örüntüsü. Tabii anlam boyutunu da işin içine katıyoruz, sadece davranışlardan dış etkenlerden söz etmiyoruz. Özetle sağlıklı ve yapıcı bir eleştirel bakış ve çözüm için, olan ve bitenle didişmemek gerekir. Eleştirel tutumda olmak başka, yargılamak başka bir şeydir.

Modernliğin temel ilkeleri henüz sosyolojimizde teker teker ele alınıp tartışılmış ve tamamiyle farklı bir varlık tasavvuruna sahip olan çekirdek kültürümüz açısından bu bilişsel kodların sistemik biçimde bir irdelemesi yapılmış değildir. Bu, kendim dahil tüm sosyal bilimcilere yönelik bir eleştiridir.

Bireycilik, kaçınılmaz olarak aşırı bireyselleşmeyi getirmiştir. İki yüz yıldan bu yana haklar üzerinde yapılan vurgu bugün bireyin felsefe ve düşünce planında değil, bizzat gündelik hayatın içinde kendini merkeze koymasına yol açmıştır. Rasyonel birey kavramı, artık kanı ve canı ile birlikte hayat bulmuştur. Bilindiği üzere rasyonel birey, her durumda kendi çıkarını maksimize edebilen birey demektir. Her bir toplumsal rolün hakları ve sorumlulukları vardır. Haklar ve sorumluluklar madeni bir paranın iki yüzü gibidir.

Modernleşme yüzyıllardır sadece haklara vurgu yaptığı için zaman içinde tüm ilişkilerin merkezine kendisini koyan bencil, hatta narsist bir kimlik modeli oluşmuştur. Bu birey, kendi yararına olanı seçmesini sağlayan aklın yol göstericiliğinde kutsal ile bağını kestiği için de özgürdür. Ne yazık ki, bu bağımsız, akılcı, ben-merkezci ve özgür birey, doğası gereği, diğer insanlarla bir etkileşim içinde yaşamak zorundadır. Birlikte yaşamak ise hak-sorumluluk dengesinin kurulmasını gerektirir. Evlilik süresine göre ilk beş yılda boşanma oranlarının yüksek olmasının bu bireyselleşme ile yakından ilişkisi vardır. Bu bağlamda bir gözlemimi paylaşmak isterim.

On yıl kadar önce tanıdığım iki ailenin çocuklarının düğününe gitmiştim. Gelin ve damat, fotoğrafları çekilirken her ikisi de kendi dünyası içinde iki ayrı ada gibiydi. O andaki üzüntümü tarif edemem. Oysa gençler kendi aralarında anlaşarak evleniyorlardı. Ailelerin bir dahil olmamıştı. O fotoğraf anı hala gözümün önünde tüm canlılığı ile duruyor. İki de fotoğrafta kendisinin nasıl çıkacağı düşüncesi ile poz veriyordu. Adeta tek başınaydı ve yanında eşi yoktu. Kısacası ortada biz yoktu. Oysa evlilik ve aile, değişken bir biz-ben dengesi üzerine kurulu hassas ilişkilere dayanır. Şüphesiz temenni etmedim, ama gençlerin en kısa zamanda boşanacağını düşünmeden de edemedim. Nitekim öyle oldu.

Ulrich Beck ve Elizabeth Beck’in zombi ailesi de bu tür bireylerin kurduğu aileleri anlatır. Canlı ama ölü. Ya da aile gibi görünen ama aile olmayan birliktelik. Bu ailenin bizim toplumumuzda Batı’daki kadar artacağını düşünmüyorum. Daha öncede dediğim üzere bir öngörü olarak söylemiyorum. Modernleşmenin ezici, baskıcı ve dönüştürücü etkisine rağmen çekirdek kültür değerlerinin bireysel çabalarla yaşatılmakta olduğunu gözlemliyorum. Çekirdek aile ağı yapısı içinde aileler arasındaki etkileşimlerin sürüyor olması da önemli bir etken olacak.

Bugün hanehalkı yapısının da farklılaştığından bahsedebiliriz. Veriler boşanma ve tek kişilik hanehalkı oranlarının art-

tığına işaret ediyor. Diğer taraftan yeni iş modelleri, dijitalleşme, göç hareketleri farklı hane düzenlemelerini beraberinde getiriyor. Örneğin farklı şehir veya ülkelerde yaşayan eşlerin oluşturduğu ve dijital iletişimin aile düzenini devam ettirmelerini kolaylaştırdığı, Beck-Beck (2002)’in tabiriyle “dünya aileleri”nden bahsetmek mümkün.

Yine göçmen bakıcıların bakım sundukları ailenin hanesine dahil olduğu ve hane içi ilişkileri dönüştürdüğü ve dahi kendi aileleriyle olan ilişkilerin de dönüştüğü bir bağlamdan da bahsedebiliriz. Hanehalkı yapısındaki bu çeşitlenmeyi bizim için değerlendirir misiniz?

Evet, hanehalkı yapısının farklılaştığı bir gerçek. Adrese dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre Türkiye’de 2008 yılında 4 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü giderek azalıyor. 2022 yılında 3,17 kişiye düşmüştür. Tek kişilik hanehalkı oranı da boşanmaların giderek artması, evlilik yaşının yükselmesi, ortalama yaşam süresinin artması nedeniyle dul kalan eş sayısının artması gibi nedenlerle giderek yükseliyor. Bu artış eğilimi, konut sektöründe yansımaları ise 1+1 olarak adlandırılan daire sayılarında görülüyor. Ayrıca göçmen bakıcılar konusunda bir istatistik yok ama, gözlemlerimize göre daha çok yaşlı ve hasta bakımında istihdam ediliyor. Çocuk bakımı için görece daha az gibi. Tabii elimizde bir rakam olmadığı için ihtiyatla yorum yapmak gerekir. Göçmen bakıcıların hane içi ilişkileri ne kadar ve nasıl etkilediği konusu da öyle. Bu konuda özel bir çalışmam olmadığı için bir yorum yapamam.

Ulrich Beck ayrıca daha az insanın evlenmesinin “risk bilincindeki” artıştan kaynaklandığını savunuyor. Yani boşanmaların artışı evlilik için bir risk oluşturuyor. Ayrıca nafakanın erkek için bir yaptırım haline dönüşmesi de, özellikle ikinci evlilikler için risk bilincini güçlendiriyor. Bu nedenle insanlar risk alıp evlenmeye daha az isteklidir. Ülkemizde de bu durumun yaygınlaştığı bir gerçek. Ancak burada Batı toplumlarına göre yapılan yorumları olduğu gibi aktarma yanlısına düşmememiz gerekiyor. Modernleşmenin temel ilkelerinin tüm dünyayı sarmış olmasına rağmen kültürel farklılıklar, en azından çekirdek kültürel kodların farklılığı göz ardı edilmemeli. Modernleşmenin bireysellik, akılcılık, özgürlük, dünyevilik, ilerleme gibi temel ilkelerinin yoğun baskısı altında olan Batı-dışı kültürler her şeye rağmen kendi çekirdek değerlerini, yani kodlarını sürdürüyorlar. Modernleşmenin bu ilkeleri, zaten iki yüz yıldan beri Batıda çeşitli düşünürler, felsefeciler ve sanatçılar tarafından sorgulana gelmiştir. Batı-dışı toplumlarda ise değişimin yanı sıra, açık veya örtülü bir direnç yaşanmış ve yaşanmaktadır.

Bireyselleşmeyle birlikte evlilik ilişkisinin kırılanlaştığı üzerinde çokça durulan bir nokta (ki siz de bahsettiniz). Ancak anne-baba ve çocuk ilişkisi de önemli bir aile içi ilişki uzamı ve bugün artık annelik-babalık dediğimizde geçmişten farklı olarak toplumsal normların çerçevesini çizdiği sosyal rollerin yerine getirilmesinden daha fazlasını anlıyoruz. Ebeveynlik algısı ve yapma biçimi farklılaşıyor. Bu farklılaşmanın toplumsal anlamda olumlu ve olumsuz yönlerinden bahsedebilir misiniz?

Ebeveynlik algısı da küresel dünyada her türlü etkiye ve özellikle modernliğin bilişsel bombardımanına açık bir durumda. Medya ardından dijital platformlar bu bombardımanların yoğun biçimde gerçekleştiği alanlar. Artık çocuğun sosyalleştirilmesi sürecinde ilk sırayı aile almıyor. Malum ders kitapları tutucudur, zor değişir. Artık bu konuda da değişikliğin zamanı geldi. Artık evlerin duvarları yıkıldı. Dışarı evin içini kuşatmış durumda. Ailelerin çocuk üzerindeki himayesi ve etkisi dijital iletişimden sonra geliyor. Çocuk her türlü etkiye açık. Belirli değerlerin, bilişsel kodların kazandırılmasını hedefleyen sosyalleşme süreci dijital dünyanın adeta tekeline girmiş durumda. Zaten çoğunlukla önce ebeveynlerin kendilerini bu ortamdan kurtarmaları gerekiyor.

Bireysellik, özgürlük ve birey hakları öylesine yüceltiliyor ki, aslında bundan ilk zararı görenler yine bireyler oluyor. Her istediğine sahip olması gerektiğini düşünen ve üstelik bunun kolaylıkla gerçekleşmesini bekleyen, kendi gücünü sadece istemek ile sınırlandıran bireyler birer kuru yaprak gibi, her türlü etkiye açık durumdadır. Erdemli olmayı hedefleyen tüm geleneklerin ortak ilkesi, kişinin öz-eleştiri yapabilmesi ve gereksiz isteklerini kontrol altına almaya çalışmasıdır. İnsan, potansiyelindeki cevhere ulaşabilmek için zorluklara talip olmalıdır.

Milenyumun rasyonel bireyi ise teknolojinin getirdiği hız ve kolaylıklar dünyasında sürekli mutluluk ve haz peşindedir. Kısacası hayatın hakikatine aykırı bir sürecin içine girmiştir. Birey yaşadığı her türlü zorluktan ve isteklerine ulaşamamanın getirdiği yoksunluk duygusundan kendini değil, başkalarını sorumlu tutmaktadır. Bu başkaları da önce anne-baba, sonra da aile çevresidir.

Çocukluk travmaları şimdilerde her şeyi açıklayan tek neden oldu. Bireyler o kadar kendilerine odaklanmışlar ki, anne ve babasının da çocukluk travması yaşamış olabileme ihtimalini düşünemiyorlar bile! Her şeyi dış etkenlere bağlayan, özellikle tek nedene indirgemeye çalışan pozitivist anlayış tüm alanları kuşatmış durumda. Ailenin temelini atılan dinamikleri izliyoruz. İleri yaşa gelmiş kişiler bile ölmüş anne babaları ile olan ilişkilerini didiklemeğe başladı. Sözde psikiyatrik dizilerde ünlü psikiyatristler, kişisel gelişimciler, bilinç altı temizlikçileri, kuantumcular, spiritüalistler bombardımana devam ediyor. Öz-eleştiri yerine başkalarını suçlamak! Bireylerin işine geliyor. Anne babalar bile kendini suçlamaya başlıyor.

Ailenin maruz kaldığı bu tür örtülü saldırıların farkında olmak gerekiyor. “İyi aile yoktur”, sözü de bu kapsamda. Oysa “mükemmel aile yoktur” denilmesi gerekir. Ayrıca bu sözleri söyleyen kişiler bakalım kendileri nasıl bir aile kurmuşlar ya da kuracaklar! Bu sözlerim, aileyi kutsallaştıran bir anlayışın ürünü değil. Aile toplumun temeli olan kutsal bir birliktelik değildir. Zaten temel parça anlayışı, pozitivist-materyalist-mekanik gerçeklik tasarımının ana kodlarından biridir. Klasik fizik temel parça olarak atomu, mekanistik biyoloji hücreyi seçince, sosyoloji de onlara öykünüp aileyi temel olarak kabul etti. Bugün değişen paradigma çatısı altında kuantum fiziği bile en küçük parçayı aramaktan vazgeçti. Aile, kişi ve toplum arasında bir köprüdür. İnsan ve aile birbirinin varlık nedenidir. Beşerin insan potansiyelini realize etmesini sağlayan yakın insan ilişkileridir. İnsan gibi mükemmel olmayan varlıkların mükemmel birliktelikler kurmaları mümkün değildir. Gerçekleri görmek ve kabul etmek gerekiyor.

Acil bir şekilde öz-eleştirisinin öğretilmesi lazım. Tabii kendini suçlamaktan söz etmiyoruz. Kişinin bir olaydaki hata payını

görüp, ders çıkarmasını, posayı bırakıp özü alarak yola devam etmesinden söz ediyoruz. İbret-hikmet-himmet üçlüsünün gücünü fark etmek gerekiyor.

Ebeveynlik algısı, bir başka aşırı uca doğru savruluyor diyebiliriz. Çocuk ve genç merkezli ailelerde ebeveynler her şeyden kendilerini sorumlu tutuyor. Gençler çocukluk travmaları nedeniyle ebeveynleri suçluyor. Sanki ebeveynler ve önceki kuşaklar çocukluk travmaları yaşamamışlar!

Şüphesiz bu yorumlarımız tüm ebeveynleri kapsıyor değil. Aşırı genelleme yapmıyoruz. Ebeveynlik algısındaki olumlu değişimler de söz konusu. Ebeveyn ve çocuk ya da ebeveyn ve genç arasındaki duygusal yakınlığın arttığını söyleyebiliriz. Katı otoriter ve mesafeli ebeveynlik görece azalmış görünüyor. Yüzyüze insan ilişkilerini belirleyen en önemli faktör kişilik yapılarıdır. Sosyologlar olarak son tahlilde bu etkeni görmek zorundayız.

Tüm dünyanın yaşadığı bu değişim sürecinin olumsuz sonuçları kadar şüphesiz olumlu etkileri de söz konusudur. Bir süreci, oluşu, olguyu tümüyle olumsuz veya tümüyle olumlu görmek her zaman yanıltıcıdır. Zira gerçekliğin doğasının en büyük özelliklerinden biri de iç içeliktir. Bu yüzden kompleks sistemler örüntüsü olan organik gerçekliği anlayabilmek için, 'hem-hem de' olarak formüle edebileceğimiz saçaklı mantığa ihtiyacımız var.

Sorularımı yanıtlamak üzere bana vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

On Family in Turkey with F. Beğlü Dikeçligil

Dear Professor, you have a different perspective and a holistic approach in the field of family sociology based on the paradigm of complex systems science. Throughout the interview, we will try to elaborate on this topic when appropriate. First of all, we would like to ask about the academic, intellectual and perhaps personal motivations for your sociological interest in the family.

I became interested in the subject of family much later in my academic life. As you know, in addition to the student’s special interest, the way the lecturer teaches the subject is also very important as a source of motivation. Unfortunately, in my undergraduate years, the sociology of the family and one or two other courses were so superficial that they did not interest me at all. In fact, in every course, the lecturer should clarify the unique value of the subject within the whole discipline and its relationship with other disciplines, as well as exemplify how it can be useful in daily life, in other words, show its added value. I am not talking about devoting one or two class hours to this topic, but it needs to be brought to the attention of the students throughout the semester, because the laboratory of social scientists is daily life itself. It is very important for students to see the concrete equivalents of abstract scientific knowledge in life. In order to see the correspondence of facts in life, they need to learn to use concepts as tools of analysis. For social scientists, the field we can observe most closely is ourselves. When there is no connection between the knowledge of the course and social life, you are left with a rough sketch that you cannot make sense of. In time, the student throws this sketch away. Family sociology was like this for me.

You know, unlike private intellectual curiosity, the problems people usually experience in their private lives often become the academic interest of social scientists. Since my childhood and youth were spent in an environment of love and trust, family was not a problem for me and did not interest me. Of course, there are problems in every family. But the general state of the family environment is important. For this reason, the family was not a subject that interested me very much. However, as a sociologist, you are expected to have a minimum level of knowledge about almost every phenomenon as well as the subject you specialize in. In Sorokin’s words, if we call the other sciences that study various areas of life N, sociology is N+1. The sociologist has to keep his/her range of interests wide.

My close and direct interest in the sociology of family begins in 1990. In that year, I started to work as the Founding Head of the Research Department at the Family Research Institute, one of the two components of the Ministry of Family and Social Policies, which was established later. Three years of intensive and productive work in all respects, followed by my work on paradigm, enabled me to develop a different approach to the family phenomenon. In short, my critical interest in the philosophy of science and methodology has been very useful in the field of the family.

Since undergraduate school, I have always been most interested in methodology. I was able to understand later that this tendency was due to two reasons. I can say that having a mind that is more in touch with the HOW question paved the way for methodology. Not only as an academic interest but also in my personal life, the path followed has always been more important to me than the result.

I know that the process of cognition works like this in my mind: The CAUSES that make up the HOW and the WHY of these causes and the process. In the literature they are inseparable, but the words how and why should never be used in the same sense. How, depending on the context, is expressed in terms of factors, causes, factors, variables. Why is related to purpose and meaning. In order to stay on topic, let us only point this out. However, the meaning and function of question words are very important for analytical thinking. That is why I wanted to draw attention to it.

The second reason for my interest in methodology was the inseparability of scientific knowledge and method. The most important feature of science that distinguishes it from other forms of knowledge is the method of reaching knowledge and the path it follows. In the words of the ancients, "Without method, there is no arrival". The method is the result of the ontological, epistemological and methodological premises of the paradigm feeding each other. Therefore, each method gains meaning on the ground of the paradigm that provides a frame of reference. The method should not be limited to ways of collecting data in the field. Methodological practices that are disconnected from the paradigm will always leave the subject matter in the air. My interest in methodology proved to be of great benefit later on when I started to study the family. In addition to methodology, I was always interested in contemporary sociological theories, culture and change. All this provided a different cognitive background for the sociology of the family.

In your article titled "The Memorization of Assumptions about the Family" in Family Sociology Writings edited by Prof. Dr. Mustafa Aydın, you have addressed the subject from a very different perspective. You critique some common assumptions about the family. You explain the flaws of characterizing the family only as an institution, that the family should be considered both as an institution and an interaction network, that the family is not a social group but an interaction network, and you also provide analytical definitions of the concepts of strong family and healthy family, which are frequently used but whose meaning is not sufficiently clarified. One of the important contributions of the study is that it demonstrates that the dominant family structure in Turkey is not the nuclear family but the nuclear family network. Before explaining this concept, what would you say about defining the prevalent family type in Turkey with Parsons’ atomized nuclear family concept?

Ever since the subject of the family has been discussed in sociology, it has been written, drawn and taught that the common family type in Turkey is the nuclear family. However, the common family structure in Turkey is characterized by a nuclear family network.

Certainly, statistics show that households with a mother, father and unmarried children are more common than other family types. Nuclear families cannot be defined by family members alone. This type of family is defined in the literature as a family that is independent in its economy and decisions and atomized, that is, isolated from relations with close relatives. However, the atomized or isolated characteristic of the family has been increasingly overlooked. This is a consequence of the sloppy and irresponsible relationship that the majority of social scientists have with terms. Unfortunately, scientists, writers and writers who are sensitive to the meaning of terms, even words, and the definitions of concepts remain in the minority.

In his functionalist theory, which is almost representative of the positivist paradigm, Parsons states that the nuclear family emerged in the West in the industrialization-urbanization-modernization process. However, due to the universality principle of the positivist paradigm, this family type has been considered valid for all societies. This is a natural consequence of what we call Eurocentrism. Although it is possible on paper to unconditionally adapt the theories developed for Western societies to other societies, life, as it is lived, does not say the same thing. I would like to share two anecdotes.

In undergraduate school I was taught that the nuclear family, consisting of a mother, father and unmarried children living under a separate roof, was independent in its economy and independent in its decisions and therefore atomized or isolated, that is, isolated from close kin ties. Because that's what functionalist theory said. Long after graduation I met a girlfriend of mine. She had gotten married. They didn't ask for anything from their families when they got married, "We wanted to have an independent family. Look at us now. We went through a lot of hardship ourselves so that we could have an independent nuclear family. It didn't work out that way at all. Our own parental families interfere in everything. I thought we were taught in class that the nuclear family is independent in its economy and decisions. Science doesn't always tell us the truth!" In response to my friend's complaints, we said, "So, our type of family is not a nuclear family, but a pumpkin seed family," making fun of what we had been taught as universal certainty.

Maybe what my friend experienced forty years ago is an extreme example. What is commonly observed now is this: Younger generations of families are completely independent in their decisions, but when a problem arises, they often expect the support of their parents. They even take it for granted. People behave according to modern codes when it suits them and traditional codes when it suits them. Young people choose their spouses independently or through social media. The arranged marriage, which used to take place with relatives and acquaintances, now takes place with a circle of friends. However, the costs of engagement, henna night, wedding and setting up a house are paid by the parents' families. If modern young marriages end in divorce, parents' families are again involved in solving the problems. In fact, this situation is waiting to be named with a term as it has become a sociological phenomenon. Despite these differences in the formation of new generation nuclear families, the nuclear family network formed through the interaction of closely related nuclear families continues.

To summarize, Parsons' atomized nuclear family type applies to modern industrialized Western countries. When I was doing research on the nuclear family network in Turkish immigrant families in Stockholm, I became aware of a case study. When a Swedish family was on summer vacation in one of the southern countries and received the news of the death of their grandmother, they asked the authorities to put the body in the morgue until they returned from vacation. In short, we need to recognize that variations in the world of phenomena sometimes do not fit into theory.

How do you define the concept of the nuclear family network? What would you say about the findings of your ethnographic research on nuclear family networks among Turkish immigrants in Stockholm in 2015?

The concept of "nuclear family network" describes the family structure in Turkey. Closely or sometimes distantly related nuclear families live under separate roofs in their own dwellings and are independent in their economics and decisions. However, they maintain close relationships with each other. In the age of digital communication, these relationships have even intensified. Undoubtedly, the nuclear family network of close relatives has shrunk in our time. However, this shrinkage does not mean a weakening of relationships. In fact, it could be argued that relations are healthier as there are fewer obligatory meetings with relatives. Of course, our assessments are based on our observations. Since the concept of the nuclear family network is new, no research has yet been conducted to examine this phenomenon in its various aspects.

In the nuclear family network, money, goods and services are exchanged between close relatives at varying intensities. Grandmothers take care of grandchildren; grandfathers pick up grandchildren from school and even pay for their school expenses; cousins play together and grow up together; close relatives help relatives when moving house and settling down; they get together on special occasions; goods and services are exchanged on various issues; and financial support is provided when necessary. Cooperation continues in health and in sickness.

It is observed that the nuclear family network does not change according to the place of residence and socio-economic status

of families. The reality of the nuclear family network in Turkey applies to all differences such as lifestyle, occupation and income level, political preference, ethnicity and sect. We should not be surprised by the changing styles according to these differences; the process behind them is the same. A well-known upper-class woman whose daughter is due to give birth in New York lives in New York for a year to take care of her granddaughter. Another middle-class woman lives in a Western country to take care of the child of her son who is going to be born there. You can see countless examples like this in your surroundings.

The close relationship between close nuclear families in Turkey continues unaffected by socio-economic-cultural differences. Deniz Bağrıaçık’s book "Sorsana Bizi Sevmiş mi?", in which she fluently conveys her interviews with foreigners who have settled in Istanbul, presents their observations and evaluations of Turkish family life.

Of course, we should avoid idealizing the nuclear family network. One should not assume that the interactions in the nuclear family network, which happen under different roofs, independent in its economy but surrounded by an invisible roof with the exchange of goods, services and money between them, are in absolute harmony and cooperation. This assumption detaches us from the phenomenon. Like any other social interaction, the nuclear family is characterized by various interactions such as tension, conflict, competition, pressure, and simulation as well as cooperation.

The responsibility for maintaining family life is not equally distributed among family members. This is the ideal, but there is always a distance between the way things work in life, between what should be and what is. So much so that in cultures with strong cognitive codes such as solidarity and sharing, and certainly in our society, there is at least one person in every family who is the 'center pole of the tent'. Often the resilience, sacrifice and unity of this person or persons may go unnoticed by other members of the family. Likewise, in every family and family circle there is at least one person with neurotic or psychotic traits that make relationships difficult. But in solidaristic cultures, when we look at the issue not at the institutional level but at the level of interpersonal relations, we can see that certain people pay the bill for solidarity. This is why it is so important to have a balance of rights and responsibilities between roles in a family.

In fact, it is important not to idealize not only the nuclear family network but also the phenomenon of family. The family is also a living system. According to the paradigm of complex systems science, all living systems are structures prone to disintegration, but they are also self-reproducing structures.

Another point on this issue is that we are not saying that there are no atomized nuclear families in Turkey. Nuclear families whose close relatives have died or between whom there are major conflicts may not be in such a network. However, these are not enough to change the color of the overall picture. Even those who do not have contact with their own families try to establish and live in a nuclear family network with their friends’ families.

Despite the codes of individualism and freedom of modernization, the codes of meaning such as living together, solidarity, sharing and helping are still alive in our culture that has been filtered through history. Of course, we do not claim that these codes are ideally realized and lived in every interaction. When we take the human factor into account, as sociologists, we can get rid of the pressure of 'what should be' and reach a more objective knowledge of 'what is'. This is a separate issue. What is important here is the continuity and durability of the codes of meaning formed according to each culture’s conception of human-nature-sacred.

In 2015, I conducted ethnographic research among Turkish immigrant families in Stockholm to examine the functioning of the nuclear family network through participant observation and in-depth interviews.

Whether or not they have close relatives in the settlement where they live, families have expanded their nuclear family network with families they find close among their fellow countrymen and friends’ families. The need for solidarity brought about by living in a foreign culture also leads to more careful relationships. Families strive to maintain the nuclear family network even if there are tensions between them. This is also true for the nuclear family network in Turkey. You also experience one of the advantages of ethnographic research. Not only among Turkish families but also among other immigrant families, for example among Latin American immigrants, the nuclear family network is alive and well

Eugene Litwak has called the type of family we refer to by the term nuclear family network a confederation of nuclear families for the USA. However, the term 'confederation' does not fit our culture or the paradigm of complex systems science. Each term brings with it a set of understandings. Therefore, the term 'nuclear family network' is more appropriate. One last point is worth noting. The nuclear family network is a common family type not only in our society or in Muslim societies but also in non-Western societies.

In fact, we have touched upon both the family structure and the dynamics of intra-family relations in Turkey. But what kind of a change is taking place in this structure and relations that we can characterize as unique to Turkey today? According to the findings of the 5th Wave World Values Survey, while 97.7% of people in Turkey consider their family very important in their lives, this rate dropped to 95.4% in the 6th Wave and to 91.8% in the 7th Wave. How should we interpret this change in the value placed on family in Turkey?

First of all, I must say that despite all its fame, I do not have unconditional confidence in the findings of the World Values Survey. Since there is no other research on the same subject, the survey offers some points of departure, provided that we interpret them with caution.

Even if we accept the decline in the value given to the family in Turkey as a given, we should be sensitive to the fact that this decline is a consequence of the modernity that has swept the world.

First, let us share our evaluations of this research. Then let us take into account the effects of the modernization process.

As is well known, the World Values Survey has been conducted regularly at regular intervals in approximately 100 countries since 1981. Since it is worldwide and has been going on for many years, I do not think that I should accept the results of the survey without any doubt. First of all, it is the only source of data on this subject. Even if it is not worldwide, there is no regular research on values in our country. In short, we are not in a position to compare the findings of this study. Moreover, this study is very open to methodological criticism.

The research questionnaire may have been prepared in accordance with methodological principles and with questions of high validity and reliability. The questions are undoubtedly important, but equally important is the distribution of the sample size. Sample size can also be discussed. What we would like to draw attention to here is whether the respondents in the sample are selected to represent the population. We have seen this in the general election held in May 2023 in two rounds.

Despite using roughly the same sample sizes and well-prepared questionnaires, various research companies made very different predictions about the election results. Only 1-2 research companies were able to predict the correct election results. This is because what matters is the people from whom the sample is selected. Let us open a parenthesis here and remember that the factor behind the gradual reduction in the sample size in recent years is the concern to reduce research costs. The smaller the sample size, the more important the sociological characteristics of the people included in the sample become.

The questionnaire of the 7th World Values Survey conducted in 2018 was applied to between 1000 and 7000 people in each country. In the introduction of the survey, it is stated that "the sample distribution of the total number of men and women by age groups has also been carefully calculated". What is important is the distribution of these people according to other sociological characteristics, rather than the precise calculation of the number.

712 people aged 18-29, 1,086 people aged 30-49 and 616 people over 49 were interviewed. In a country with such a complex sociological structure as Turkey, do we know the distribution of such a large number of people in terms of education level, job and occupation status, income level, lifestyle, etc.? We do not.

We need to remember that we live in a manipulative world. These assessments are not the product of scepticism but rather a necessary consequence of scientific doubt. For this reason, I think it is important to avoid accepting the results of such research, especially monopolized research that has no alternative, as a frame of reference that is closed to discussion, and to avoid making emotional and subjective attributions. In other words, we should not be judgmental when examining the research and its results. We have to look at the findings objectively, but with a mental distance. We cannot see the findings as definitive conclusions. However, they allow for various interpretations.

If we make a cautious interpretation of the findings of this research, it should be considered normal that the importance given to the family in Turkey is gradually decreasing, albeit at a slow pace. This is because modernization, which has been a process of rapid and intense change for more than two hundred years, has encompassed the whole world and cultures. This means that cultural codes, i.e. cognitive codes, have been greatly affected and even changed.

We can say that factors such as the ease of maintaining an individual life thanks to developing technology, the increase in the age of marriage, the widespread occurrence of free relationships before marriage, and various difficulties experienced in case of divorce reduce the need to establish a family.

More specifically, what do you think about the future of the family in Turkey? In the literature, it is emphasized that the family has turned into a zombie, that is, a dead but alive category (Beck-Beck, 2002), especially with the phenomenon of individualization, what do you think about this? What is going on in the world regarding the family and what do you think about the reflections of these events on the Turkish family?

The family is a union that continues to change. Both in the world and in Turkey, the idea that the family will fade away over time occasionally flares up. This idea expresses a concern for those who value the family and a wish for those who are against the family. Apart from these subjective oppositions, when we look at the issue sociologically, we should say that as long as the nature of human beings does not change, the family will continue to exist in the future as it has in the past. We need to clarify the phrase "unless human nature changes".

The family has existed since the first human communities, albeit with changes. Why is this so? The answer lies in human nature. Man is a social being. This phrase we often hear actually has a very deep meaning. In sociology, we say "man is a social being".

The impression remains in the mind that human beings are socializing beings who need to be with other people. However, we are talking about knowledge that opens up to the ontological, even metaphysical realm.

A person is born as a human being with the potential to be a human being and needs to live in a network of close human relationships in order to both learn to be a human being and to realize his or her human potential. We know that this human need is met through the socialization function of the family. I would like to concretize this issue with an example from life.

The following story is not an urban legend. It is an example from the literature. It is the story of the Chilean biologists Maturana and Varela, who have made groundbreaking contributions to the paradigm shift in our age, in their book *The Tree of Knowledge*, which has been translated into Turkish, and in various scientific sources. It is the story of two little girls, Amala and Kamala. This story tells us about human nature and why the family and living in a community is a universal phenomenon. It is a concrete example that overrides all philosophical and metaphysical discussions on this subject. In this respect, it should be included in sociology textbooks.

In 1920-21 in Bengal, India, two little girls are found being raised by a she-wolf. One of the children is 1.5 years old and the other is 6-8 years old. The she-wolf refuses to give the children away and is killed. The two girls, named Amala and Kamala, are taken to an orphanage and all their behaviors are observed and recorded in written and visual form: "The little girls walked with their hands on the ground, stole raw meat from the dining hall and ate it, drank with their tongues. their tongues were always out like wolves, and their breathing was very frequent. At midnight they started howling. They had a developed sense of smell and the ability to see better at night".

The little girl dies a year later. The older girl acquires some limited cognitive skills over time. She learns the names of some of the children in the orphanage and manages to eat from a plate and drink from a glass. But eight years later, she too dies.

This painful example tells us many things. First of all, in order to realize one’s human potential, one needs to be in constant human relations. He learns to act like a human being in family and community life. The family is the first interaction network that meets the needs of love, compassion, trust, respect, solidarity and sharing.

There are many lessons in this parable. If there is no family, there is no human being. Likewise, if there is no human being, there is no family and society. Family and human beings are each other’s *raison d’être*. Man and society are each other’s *raison d’être*. Therefore, as long as human nature remains unchanged, the family will always exist. Of course, it will also undergo change. The existence of the family can only be jeopardized in the future if the trans-human stage is fully achieved. Apart from this factor, the family will continue to change.

It is not possible to understand the change in the family structure by ignoring modern trends that have enveloped societies all over the world for more than two centuries.

When we talk about change, we are talking about modernization. However, we come across many family studies that frequently talk about change but do not take into account or even realize what kind of change is taking place. In order to understand and make sense of the changes in our society in general and the family phenomenon in particular, it is necessary to place the issues on the ground of modernization. Modernization has to be the main common subject of social scientists in order to understand and make sense of the changes not only in the family but in all areas of our society.

For more than two hundred years, the cultures of the world have been subjected to a coercive, oppressive and transformative process of forced change, either explicitly or implicitly. There is no other example of this process of forced change in the history of civilizations. Graudy points to modern Western civilization as the only example.

Modernization is a process in which the principles of the modern mentality called modernity are put into practice. Modernism is the ideology of this realization process. The difference and connections between the terms modernity, modernization and modernism should be made clear. Unfortunately, an irresponsible attitude towards terms and concepts is quite common in social sciences. However, it is necessary to start with the basic principles of modernity. These basic principles form a frame of reference. The most accurate and shortest way to understand a mentality is to see the cognitive codes, i.e. reference points, on which the mentality is based and to exhibit the frame of reference by establishing the correlations between these principles, i.e. reference points. These basic principles, which were formed in a historical-cultural process, became clearer with the Enlightenment and formed the frame of reference for modernity in the nineteenth century.

These principles - individualism, rationalism, freedom, human rights, worldliness, progress and science - can be diversified within this main framework. For modernist theories, no matter what field they are in, these principles are indisputably true. However, while the mentality of modernity was being established and clarified for two hundred years, many Western thinkers, artists and intellectuals who opposed this process made valuable criticisms. While saying these things, they did not say, "Down with modernity. Modernization has corrupted us". In fact, I find such impulsive and excited discourses harmful, even though they touch on some correct points. In the course of life, "what is meant to happen happens", "what is meant to be lived is lived",

"bickering with what has happened and what has died is of no use to anyone". Otherwise, one cannot produce solutions, one will wallow in the quagmire of problems. These principles apply to both individuals and societies. After all, what we call society is a pattern of interaction networks between individuals at various levels. Of course, we also include the dimension of meaning; we are not only talking about behaviors and external factors. To summarize, for a healthy and constructive critical view and solution, it is necessary not to bicker about what is happening and what has happened. It is one thing to be critical and another to judge.

The basic principles of modernity have not yet been discussed one by one in our sociology, and there has not yet been a systemic examination of these cognitive codes in terms of our core culture, which has a completely different conception of existence. This is a criticism of all social scientists, including myself.

Individualism has inevitably led to extreme individualization. The emphasis on rights over the past two centuries has led to the individual putting himself at the center not in philosophy and thought, but in everyday life itself. The concept of the rational individual has now come to life with his/her blood and life. As is known, a rational individual is an individual who is able to maximize his/her own interests in every situation. Each social role has rights and responsibilities. Rights and responsibilities are like two sides of a coin.

Since modernization has emphasized only rights for centuries, over time a selfish, even narcissistic model of identity has emerged that puts itself at the center of all relationships. This individual is also free because he or she has cut his or her ties with the sacred under the guidance of reason, which enables him or her to choose what is in his or her own best interest. Unfortunately, this independent, rational, self-centered and free individual, by nature, has to live in interaction with other people. Living together requires a balance of rights and responsibilities. The high divorce rate in the first five years of marriage is closely related to this individualization. In this context, I would like to share an observation.

About ten years ago I went to the wedding of the children of two families I knew. When the bride and groom were being photographed, they were like two separate islands in their own world. I cannot describe my sadness at that moment. However, the young people were getting married by mutual agreement. There was no involvement of the families. That photo moment is still vividly in front of my eyes. Both of them were posing with the thought of how he would look in the photograph. He was almost alone and his wife was not with him. In short, there was no us. Yet marriage and family are based on delicate relationships built on a shifting the us-me balance. I certainly didn't wish it, but I couldn't help thinking that the young people would divorce soon. As a matter of fact, that is what happened.

The zombie family of Ulrich Beck and Elizabeth Beck describes families formed by such individuals. Alive but dead. Or a union that looks like a family but is not a family. I don't think that this family will increase in our society as much as it has in the West. As I said before, I don't mean this as a prediction. Despite the overwhelming, oppressive and transformative impact of modernization, I observe that core cultural values are kept alive through individual efforts. The continuation of interactions between families within the structure of the nuclear family network will also be an important factor.

Today, we can also talk about the differentiation in household structure. Data points to an increase in the rates of divorce and single-person households. Furthermore, new business models, digitalization and migration movements bring about different household arrangements. For example, it is possible to talk about what Beck-Beck (2002) calls "world families" formed by spouses living in different cities or countries, where digital communication makes it easier for them to maintain family order.

We can also talk about a context in which migrant caregivers are included in the households of the families they provide care to, transforming relations within the household and even transforming relations with their own families. Could you evaluate this diversification in household structure for us?

Yes, it is a fact that the household structure is changing. According to the results of the Address Based Population Registration System (ABPRS), the average household size in Turkey, which was 4 persons in 2008, is gradually decreasing. In 2022, it decreased to 3.17 persons. The proportion of one-person households is also increasing due to the rise in divorces, the increase in the age of marriage, and the number of widowed spouses due to the increase in life expectancy. This upward trend is reflected in the number of 1+1 apartments in the housing sector. There are also no statistics on migrant caregivers, but according to our observations, they are mostly employed in elderly and sick care. It seems to be relatively less for child care. Of course, since we do not have any figures, it is necessary to comment with caution. The issue of how and to what extent migrant caregivers affect intra-household relations is also an issue. Since I do not have a special study on this issue, I cannot comment on it.

Ulrich Beck also argues that the fact that fewer people are getting married is due to an increase in "risk awareness". In other words, the increase in divorces poses a risk to marriage. In addition, the fact that alimony has become a sanction for men also strengthens the risk consciousness, especially for second marriages. Therefore, people are less willing to take risks and get married. It is a fact that this situation is also widespread in our country. However, we should not fall into the mistake of transferring interpretations based on Western societies as they are. Although the basic principles of modernization have spread all over the world, cultural differences, at least the differences in core cultural codes, should not be ignored. Non-Western cultures, which

are under intense pressure from the basic principles of modernization such as individualism, rationalism, freedom, worldliness and progress, nevertheless maintain their core values, that is, their codes. These principles of modernization have already been questioned by various thinkers, philosophers and artists in the West for two centuries. In non-Western societies, however, there has been and is an overt or covert resistance as well as change.

The fragility of the marital relationship with individualization is a point that has been emphasized a lot (and you have also mentioned it). However, the relationship between parents and children is also an important family relationship space and today, unlike in the past, when we say motherhood and fatherhood, we understand more than the fulfilment of social roles outlined by social norms. The perception of parenting and the way of doing it is changing. Can you talk about the positive and negative aspects of this differentiation in social terms?

The perception of parenting is also open to all kinds of influences across the world and especially to the cognitive bombardment of modernity. The media and then digital platforms are areas where this bombardment takes place intensely. The family no longer takes first place in the socialization process of the child. As you know, textbooks are conservative and difficult to change. It is time for a change in this regard. Now the walls of the houses have collapsed. The outside has surrounded the inside of the house. The protection and influence of families on children comes after digital communication. The child is open to all kinds of influences. The socialization process, which aims to impart certain values and cognitive codes, is almost monopolized by the digital world. Mostly, parents need to free themselves from this environment first.

Individuality, freedom and the rights of the individual are glorified to such an extent that it is actually the individuals who suffer first. Individuals who think that they should have everything they want and expect it to be easily realized, who limit their power to just wanting, are like dry leaves, open to all kinds of influences. The common principle of all traditions that aim to be virtuous is to be self-critical and to try to control one’s unnecessary desires. One must aspire to difficulties in order to fulfil one’s potential.

The rational individual of the millennium is constantly seeking happiness and pleasure in a world of speed and convenience brought about by technology. In short, he has entered into a process contrary to the truth of life. The individual blames others, not himself, for all the difficulties he experiences and the feeling of deprivation that comes with not achieving his desires. These others are first the parents and then the family environment.

Childhood traumas are now the only explanation for everything. Individuals are so focused on themselves that they don’t even consider the possibility that their parents may have experienced childhood trauma! The positivist understanding, which attributes everything to external factors and tries to reduce everything to a single cause, has encompassed all areas. We are watching dynamite being thrown at the foundation of the family. Even people of advanced age have started to scrutinize their relationships with their deceased parents. Famous psychiatrists, personal development experts, subconscious cleaners, quantumists and spiritualists continue to bombard us in so-called psychiatric series. Blaming others instead of self-criticism! It suits individuals. Even parents start blaming themselves.

It is necessary to be aware of such covert attacks on the family. The phrase "there is no good family" is also in this context. It should be "there is no perfect family". And let’s see what kind of family the people who say these words have built or will build themselves! These words of mine are not the product of an understanding that sanctifies the family. The family is not a sacred union that is the foundation of society. In fact, the understanding of the fundamental part is one of the main codes of the positivist-materialist-mechanical design of reality. When classical physics chose the atom as the fundamental part and mechanistic biology chose the cell, sociology emulated them and accepted the family as fundamental. Today, under the changing paradigm, even quantum physics has given up looking for the smallest part. The family is a bridge between the individual and society. The human being and the family are each other’s *raison d’être*. It is close human relationships that enable human beings to realize their human potential. It is not possible for imperfect beings like humans to form perfect unions. It is necessary to see and accept the facts.

Self-criticism needs to be taught urgently. Of course, we are not talking about blaming oneself. We are talking about seeing one’s share of mistakes in an event, learning lessons, leaving the pulp and taking the essence and moving on. It is necessary to realize the power of the triad of example, wisdom and wisdom.

We can say that the perception of parenting is drifting towards another extreme. In child and youth-centered families, parents blame themselves for everything. Young people blame parents for childhood traumas. As if parents and previous generations did not experience childhood traumas!

Of course, these comments do not apply to all parents. We are not overgeneralizing. There are also positive changes in the perception of parenting. We can say that the emotional closeness between parent and child or parent and young person has increased. Rigid authoritarian and distant parenting seems to have relatively decreased. Personality structures are the most important factor determining face-to-face human relations. As sociologists, we have to see this factor in the final analysis.

There are undoubtedly positive effects as well as negative consequences of this process of change experienced by the whole

world. It is always misleading to see a process, occurrence or phenomenon as entirely negative or entirely positive. This is because one of the most important features of the nature of reality is interconnectedness. Therefore, in order to understand organic reality, which is a pattern of complex systems, we need fringed logic, which we can formulate as “both-and”.

Thank you very much for taking the time to answer my questions.

Atıf Biçimi / How to cite this article

Dikeçligil, F. B., & Sadıkoğlu, Z. Z. (2023, June 15). Beğlü Dikeçligil ile Türkiye’de aileye dair [Interview]. *Istanbul University Journal of Sociology*, 43, 11-26. <https://doi.org/10.26650/SJ.2023.43.1.0101>